

Posudek diplomové práce Kristýny Homolové s názvem „Hasiči v antropocénu – proměny v krocení živlů“

Kristýna Homolová předkládá k obhajobě práci, ve které se na 86 stranách rozdělených do 4 kapitol, závěru a příloh věnuje perspektivě hasičů na krocení živlů a jejich proměnu v čase antropocénu – a to na případě konkrétního sboru v Jindřichově Hradci.

Na práci je potřeba vyzdvihnout hned několik důležitých aspektů. Autorka se rozhodla prozkoumat pracoviště, na kterém pracuje její otec, což antropologické metody umožňují. Je to specifický typ výzkumu, ve kterém je potřeba důkladné reflexivní činnosti. Nutno říct, že Homolová v této věci obstála a učinila z této specifické výzkumné konstelace svou přednost. Sama sebe sitovala do role učně, což je jedna z běžných etnografických figur výzkumnice (viz např. Wacquant v *Body & Soul*) a podařilo se jí rychle navázat s informátory vztah důvěry – tolik nezbytný pro kvalitní antropologickou studii. Díky tomu ve své práci přichází s kvalitními daty ze života soudobých hasičů.

Mimo to je potřeba ocenit samotný výběr tématu – totiž praktický pohled hasičů. Homolová si dokázala najít poloprázdnou niku, kterou se jí podařilo vlastní diplomovou prací částečně zaplnit. Tato nika není odborného rázu (typu hluchého místa v konceptuálních debatách), ale rázu spíše občanského – totiž absence hlasu praktických profesí ve veřejných debatách kolem klimatické krize. Hasiči totiž jsou podle autorky „*odborníci, kteří přesto, že mají také vědecké informace, si interpretaci klimatických změn podpírají hlavně svými dlouholetými zkušenostmi.*“ (34) Autorka tak vlastní prací otevírá palčivou otázku kdo a z jakých pozic je autorizován vyjadřovat se k ekologickým problémům dnešní doby.

Chválihodná je i volba kombinace několika metod – Homolová sice primárně pracuje se zúčastněným pozorováním, ale to sekundárně doplňuje o rozhovory a analýzu dokumentů (zejména časopisu *112*). Díky této skutečnosti pak nejenže pracuje s diverzitou citovaných zdrojů, které umí rozlišovat (od výpovědí hasičů až po vyhlášky a články z oborového časopisu), ale i s diverzitou zobrazení – text doplňují obrázky a grafy.

Autorce se rovněž do jisté míry podařilo osvojit si jeden z postupů prací založených etnograficky – totiž schopnosti představovat a debatovat koncepty v přímé interakci s empirickým materiálem. Díky tomu tak funkčně usouvtažňuje jak foucaultovský koncept disciplinace s vyzkoumanými procesy disciplíny mezi hasiči, tak scottovský koncept praktického vědění (*métis*) s rolí zkušeností ve světě hasičů. Výhody tohoto osvojení jsou patrné i v závěru, kde se autorka vrací k výzkumným otázkám jasně artikulovaným na začátku práce a snaží se na ně odpovědět a diskutovat hlavní zjištění v jejich kontextu, stejně jako v kontextu diskutovaných konceptů.

Díky tomu všemu se autorce daří přijít se zajímavými zjištěními stran proměny dovedností předpovídat kombinující technické a praktické vědění (díky suchu a výkyvům počasí) i stran rozrůstání činností při výjezdech, které hasiči musí umět řešit.

Kromě všech těchto nesporných kvalit má ale práce i řadu problémových aspektů. Shrnu a představím je ve dvou celcích – v problému formy a problému interpretace.

Problémů formy a struktury je hned několik. V první řadě práci chybí žánr úvodu, ve kterém by byla představená problematika hasičů, antropocénu, antropologie, včetně např. elementárního rozepsání otázek i hlavních zjištění. Namísto toho je čtenářka ihned vržena do metodologických postupů etnografie, aniž by jasně věděla, o čem práce je a proč ji číst. První zmínka o antropocénu přichází

až na straně 31, což je pozdě. Mimo to práce obsahuje nadprůměrné množství různých jazykových chyb a překlepů. Jen v abstraktu se nachází minimálně tři takové chyby. Často se podmět neshoduje s přísudkem, někde ve větě chybí sloveso (viz např. pozn. 1 na str. 13, kde autorka vysvětluje rozdíl mezi pojmy počasí a klima). Práce rovněž obsahuje kostrbatou syntax mezi větami, stejně jako mi občas nejsou jasné návaznosti mezi kapitolami. Krátce řečeno: práce postrádá určitou plynulost („flow“) vlastní kvalitním etnografickým studiím, čemuž nepoháňají ani kumulace dlouhých citací z terénu po sobě. Za nešťastný rovněž považuji název obrázku č.6 hořícího Hřenska na straně 59, který Homolová pojmenovala *Požár v Hřensku – „Peklo na zemi“*. I přes uvozovky bych s takovými pojmenováváními byl v antropologii opatrný, protože evokují přesně ten typ kritiky (negativní vnímání požáru kvůli rozšíření asociace ohně coby pekla z křesťanské kosmologie), který má antropologie spíše studovat než reprodukovat (viz i citace z knihy A. Petryny, kterou Homolová zmiňuje na straně 73 a kde promlouvá v podobném duchu domorodý odborník Tripp). I problém interpretace má několik rovin. Na některých místech textu je možné podle mého hovořit o sporných interpretacích, tzn. kdy Homolové interpretace jdou mimo či dokonce proti empirickému materiálu. Jedním příkladem může být pasáž o tom, jak se hasiči svými slovy stávají „holkami pro všechno“ a tudíž si musí osvojovat více dovedností. Homolová tomuto trendu říká pokračující specializace a vidí ho jako znak moderní společnosti (viz str. 50-51). Je tomu ale skutečně tak? Specializace by to byla tehdy, pokud by vznikaly hasičské sbory zaměřené pouze na povodně či pouze na hašení průmyslových požárů či na problematiku sucha – podobně jako se lékaři specializují na onkologii, endokrinologii či chirurgii. Pokud tomu rozumím správně, tak v případě fenoménu popisovaného autorkou se ale jedná spíše o opak – tzn. že si hasiči musí spíše rozšiřovat dovednosti než aby se specializovali na jednu.

Podobně sporná mi připadá interpretace pohledu hasičů na klimatickou změnu. Homolová v této souvislosti přichází s NIMBY vysvětlením (str. 72, 78) – tedy, že hasiči sice uznávají globální klimatickou změnu, ale nevidí ji ve svém rajónu. Domnívám se, že NIMBY zde ale není nejvhodnější rámec. Hasiči totiž netvrdí nic ve smyslu že „malého Česka se to netýká“ či že „mírného pásu se to netýká“ či že „v jejich rajónu se to neděje“. Spíše pohled komplikují když tvrdí: požárů nepřibývá, což ale není z důvodu toho, že se klimatická změna neděje a nejsou větší sucha, nýbrž pro to, že existuje lepší technika ve společnosti (např. zemědělská technika při žních), jako i existují lepší režimy prevence (str. 71). Podobně i hasiči tvrdí, že výjezdů sice přibývá, ale nikoli nutně proto, že požárů přibývá, ale proto, že se rozšiřuje ono portfolio práce, kterou konají. Spíše než rámce NIMBY mi zde vhodnější přijde hasičská kritika statistik a hledání kauzálních souvislostí v komplexní době – imho pozice praktického vědění a korelovaných zkušenosti (mėtis) proti technickému vědění založenému na kauzálním plánování (techné). Hasičský pohled tak varuje spíše před jakýmkoli zjednodušeným čtením statistik a grafů než před tím, že na jejich dvorku se klimatická změna neděje. Děje se, ale dost možná je pro její dokazování třeba jít nikoli ke kvantitativní četnosti výskytu požárů, ale ke kvalitě rozsahu (Hřensko), případně ke zhoršení předvídatelnosti chování počasí a živlů v korelaci s ročními obdobími. Autorka zde podle mého promarnila možnost analyticky svá zjištění více propojit právě s jedním ze svých centrálních konceptuálních rámců.

Kromě toho je v práci možné najít i protimluvy. Autorka například cituje hasiče o předávání zkušeností napříč generacemi: „*Pak se třeba s těma staršíma o tom pobavíme, tak nám poraděj co a jak, tak si myslím, že sbíráme zkušenosti, no, že jako asi jo, že se lepšíme no. Máme tady starší kluky, kteří nám pomůžou.*“ (str. 51) V zápětí pak ale Homolová píše o tom, že zkušenost je nepřenosná, přestože v předchozí větě má doklad a způsobech jejího předávání.

V neposlední řadě práce interpretačně pokulhává v tom, že autorka podle mého nedokáže vždy plně analyticky využít a rozpracovat empirická data. Namísto toho opakovaně spíše jen převypráví citované – viz např. str. 38, kde Homolová první napíše: „*Často se také obdarovávali dezerty a pochutinami navzájem, většinou vždy něco někdo donesl k dopolední kávě.*“ Na její vlastní slova pak navazuje citace z terénního deníku: „*...byl čas na dopolední kávu. Někdo vždycky donese něco dobrého, tentokrát donesl Ondra medovník...*“

Pro všechno výše napsané práci rozhodně doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit známkou dva a to v bodovém rozsahu 13 – 14 bodů.

Otázka do diskuse

Autorka prezentuje svět hasičů jako ryze mužský svět. Zároveň ale v textu vyvstává několik zajímavých momentů optikou studií genderu – ať už v podobě hasiče coby figury ochránce před nebezpečím či „holčiny pro všechno“. Co všechno a jakým způsobem by se v podobném terénu dalo optikou genderových vztahů zkoumat?

V Rožnově pod Radhoštěm, 28. srpna 2024

Bob Kuřík, Ph.D.